

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Конституційно-правове регулювання та практика застосування державної мови у сфері освіти в Україні» здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Филипця Євгена Юрійовича

1. Актуальність теми дисертації

Соціокультурний феномен української мови впродовж різних етапів існування Української державності завжди розглядався як її державотвірна основа. Конституційно-правове регулювання та практика застосування державної мови у публічних сферах суспільного життя було та залишається предметом суспільно-політичних та наукових дискусій, а також об'єктом зовнішнього впливу. Однією із найбільш охоплюючих галузей такого суспільного життя є сфера освіти, як середовище інтелектуального, творчого та культурного розвитку особистості, зокрема завдяки, визначенню державної мови як мови освітнього процесу. Актуальність дослідження зумовлена й тим, що визначений у Конституції України стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору зумовлює необхідність врахування європейських стандартів правового регулювання мовних відносин та досвіду зарубіжних держав у питанні застосування державної мови у сфері освіти.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 77/11 від 27 листопада 2019 року; та уточнено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 48/5 від 31 травня 2023 року.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення розвитку української держави, конституційно-правових інститутів в умовах реформи децентралізації публічної влади» (номер державної реєстрації 0121U110203).

3. Особистий внесок здобувачки в отриманні наукових результатів

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Текстових запозичень у дисертації без посилання на джерело, інших елементів академічної недоброчесності у роботі не виявлено. Предмет дослідження розкритий Филипцем Є.Ю. загалом всебічно і повно, поданий у вигляді авторської наукової концепції, а цінність рукопису полягає у тому, що у ньому розглянута значна кількість проблем, пов'язаних із конституційно-правовим регулюванням та практикою застосування державної мови у сфері освіти в Україні, та сформульовані

науково-обґрунтовані й практично затребувані рекомендації щодо їх вирішення. Мета дисертаційного дослідження досягнута.

Дисертація є комплексним дослідженням конституційно-правового регулювання та практики застосування державної мови у сфері освіти в Україні. Мета та завдання, поставлені в дисертаційному дослідженні, зумовили побудову відповідної структури дослідження. Дисертація складається з трьох розділів, в яких розкриваються такі питання: загальнотеоретичні засади дослідження та його поняттєвий апарат; історико-правові особливості становлення та розвитку конституційно-правового регулювання та практики застосування державної мови у сфері освіти в Україні; аксіологічне значення державної мови при застосуванні у сфері освіти в Україні; вплив застосування державної мови у сфері освіти в Україні на формування української національної ідентичності; мова освітнього процесу в Україні як фактор впливу на стан національної безпеки, збереження територіальної цілісності та державного суверенітету; конституційно-правове гарантування вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин та корінних народів України; європейські стандарти правового регулювання мовних відносин у сфері освіти; досвід окремих зарубіжних держав щодо правового регулювання та практики застосування державної мови у сфері освіти; пропозиції щодо удосконалення конституційно-правового регулювання мови освіти та практики її застосування у сфері освіти в Україні.

У Розділу 1 дисертаційного дослідження запропоновано авторське визначення поняття державної мови в Україні та доведено, що одним із ключових питань у дослідженні теоретичної складової функціонування державної мови у сфері освіти в Україні є базове конституційне поняття «застосування державної мови». Також, виявлено особливості мовної політики у сфері освіти в Україні та її складові елементи, що впливають на розкриття потенціалу української мови як державної. При цьому, досліджено вплив російської імперської політики щодо української мови як державної та її застосування у сфері освіти та встановлено, що впродовж останніх двісті шістдесяти років більше вісімнадцяти разів здійснювалися заходи щодо заборони та викорінення української мови із сфери освіти, що мало б своїм наслідком ліквідацію української державності та національної ідентичності.

Запропоновано періодизувати генезис становлення й розвитку української мови як державної мови та здійснення мовної політики у сфері освіти України, виділивши 4 історико-правові етапи: I етап (до 1990-го року) – період дії нормативних актів, що регулювали мовне питання у час комуністично-соціалістичного устрою УРСР; II етап (1990 – 1996 роки) – період перетворення правової системи незалежної України, підготовки проектів конституційних актів з відповідними положеннями, які регулюють статус державної мови та зміни ціннісних суспільно-правових орієнтирів на їх демократизацію; III етап (з 1996 по 2017 рік) – період від ухвалення Конституції України 1996 року та спеціального мовного законодавства до запровадження нових моделей застосування державної мови в освітньому процесі в Україні; IV етап (з 2017 року до сьогодні) – сучасний період впровадження нових моделей нормативного регулювання застосування української мови як мови освітнього процесу в Україні.

З'ясовано аксіологічний потенціал української мови при застосуванні у сфері освіти в Україні та визначено, що українська мова шляхом трансформації із категорії соціальних цінностей людини стає конституційною цінністю для всього українського народу – загальнонаціональним благом та державотвірною основою.

У Розділі 2 виявлено, взаємозв'язок між конституційно-правовим регулюванням застосування державної мови у сфері освіти в Україні та його впливом на формування української національної ідентичності, зокрема в умовах загроз існуванню держави та повномасштабної війни; глобалізаційних процесів, а також сучасних викликів пов'язаних із євроінтеграційними прагненнями України, а також проаналізовано значення мови освітнього процесу в Україні як фактора впливу на стан національної безпеки, збереження територіальної цілісності та державного суверенітету; наголошено на необхідності належного застосування державної мови у сфері освіти в Україні, що сприятиме захисту національної безпеки в умовах гібридних загроз та зовнішнього впливу.

Окремо досліджено поняття «вільного розвитку мови у сфері освіти в Україні», яке слід трактувати як такий розвиток, що відбувається без необґрунтованих заборон та втручань з боку держави, завдяки чому мова як соціокультурний феномен удосконалюється, зберігає свою ідентичність та самобутність шляхом використання гарантованих Конституцією України правових можливостей, зокрема спроможності її вивчення у закладах освіти особами з числа національних меншин чи корінних народів України. Крім того, висловлено застереження щодо розуміння поняття «використання мов у сфері освіти в Україні», позаяк таке не є всеохоплюючим поняттям із повним спектром його застосування у сфері освіти (не є абсолютним правом), тобто навчання мовою національних меншини чи корінних народів України на всіх рівнях освіти без будь-яких обмежень, позаяк такий підхід не відповідає нормам міжнародних чи внутрішніх правових актів та створює перешкоду фактичній потребі інтеграції меншин із збереженням своєї ідентичності.

З'ясовано розуміння конституційного положення частини п'ятої статті 53 Конституції України про «навчання рідною мовою», яке за своїм змістом означає можливість особи, що належить до національної меншини або корінного народу України отримувати та засвоювати освітню інформацію, опановувати базові компетентності та здібності, які визначені освітнім стандартом, інтегруватися до пануючого суспільного порядку, досягнути завдяки навчанню знанням, умінням та навичками, що дають можливість користуватися суспільними благами на рівні із представниками більшості – титульної нації шляхом використання при цьому своєї рідної мови як материнської або першої мови, яка дається людині з народження, засобу соціалізації та інтеграції в суспільство, засобу належності до нації свого походження, інструменту збереження національної історії, традиції, культури. Водночас, «право вивчати рідну мову» виступає засобом збереження ідентичності та сприяє розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх національних меншин та корінних народів України шляхом вивчення рідної мови як лінгвістичної категорії.

У Розділі 3 звернуто увагу на дослідженні європейських стандартів правового регулювання мовних відносин, а також аналізу до визначення юридичного статусу

державної мови та її застосування у сфері освіти окремих зарубіжних держав. Крім того, встановлено, що на конституційному рівні за сучасних умов та з огляду на зарубіжний досвід є потреба удосконалення положень статті 10 та частини п'ятої статті 53 Конституції України. При цьому, доведено необхідність удосконалення правового регулювання мови освіти шляхом внесення змін та доповнень до спеціальних законодавчих актів у сфері освіти в Україні.

За результатами дослідження висловлено міркування щодо запровадження заходів позитивної дискримінації до української мови, позаяк така впродовж століть не мала статусу державної, викорінювалася, дискримінувалася, маркувалася як неprestижна, що негативно позначилося на її розвитку, рівні поширення в українському суспільстві, в якому досі залишається велика частка неукраїномовних громадян, а також аргументовано необхідність застосування підтримчих дій з боку держави – позитивної дискримінації щодо корінних народів України для вирівнення їх прав по відношенню до національних меншин, позаяк вони знаходяться в істотно менш вигідних умовах існування та протягом тривалого часу зазнавали негативного впливу на свою ідентичність, зокрема й на рідну мову.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані: в науково-дослідній сфері для подальших наукових досліджень конституційно-правового регулювання та практики застосування державної мови у сфері освіти в Україні; у правотворчій діяльності – для підготовки законопроектів про внесення змін та доповнень до Конституції України, Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Закону України «Про освіту» та інших спеціальних нормативно-правових актів у сфері освіти; у правозастосовній сфері – при розробленні спеціальних законодавчих актів, програм розвитку української мови як державної у сфері освіти в Україні, інших нормативно-правових актів; у навчальному процесі – при викладанні курсів «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з даних навчальних дисциплін.

Результати дисертації обговорювались на засіданнях кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка, а також відображені у 11 наукових публікаціях, з них 4 публікацій надрукованих у фахових виданнях, а також у 7 тезах доповідей і повідомлень на конференціях.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Результати дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими та достовірними, оскільки одержані із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Відповідні результати багаторазово апробовано у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях та науковому семінарі, а також перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях України.

5. *Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру вперше:*

– з’ясовано аксіологічний потенціал української мови при застосуванні у сфері освіти в Україні та визначено, що українська мова шляхом трансформації із категорії соціальних цінностей людини стає конституційною цінністю для всього народу – загальнонаціональним благом та державотвірною основою. Виявлено основні ознаки української мови як конституційної цінності, зокрема вона є: національним надбанням; наявним є високий рівень її сприйняття та визнання як цінності всім народом; відіграє консолідуючу, інтеграційну роль; є чинником національної безпеки та територіальної цілісності України, символом й атрибутом держави; наявною є сформульована юридична позиція органу конституційної юрисдикції.

– виявлено особливості європейських стандартів правового регулювання застосування мови освіти та здійснення мовної політики, що полягають в утвердженні статусу рідної мови титульного етносу – державної мови; особливий акцент звернуто до мультилінгвізму, що проявляється у сприянні досконалому вивченню щонайменше двох іноземних мов та застосування загальноприйнятої формули «рідна мова та дві іноземні мови»; захист мов й забезпечення реалізації мовних прав меншин у сфері освіти (права навчатися рідною мовою чи її вивчати) сформульовано як на основі Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 1992 року та Рамкової конвенції прав національних меншин 1995 року, так і внутрішніх актах Європейського Союзу, зокрема Директиві Європейського Союзу № 2000/43/ЄС; держави здійснюють мовну політику та забезпечують правове регулювання мовних відносин у сфері освіти з огляду на фактичні внутрішні обставини, а також застосовують заходи впливу, зокрема підтримчі дії, на власний розсуд та з огляду на наявні потреби.

– встановлено, що на конституційному рівні за сучасних умов та з огляду на зарубіжний досвід є потреба удосконалення положень статті 10 та частини п’ятої статті 53 Конституції України, зокрема щодо 1) визначення української мови єдиною державною мовою, що стане запобіжником недопущення офіційної двомовності (надання статусу державної мови російській мові); 2) запровадження обов’язку для всіх громадян належно володіти, шанувати, захищати та утверджувати українську мову в усіх сферах суспільного життя на всій території України; 3) виокремлення в тексті конституційного акта корінних народів України як повноцінних суб’єктів мовних відносин; 4) викладу частини третьої статті 10 Конституції України у редакції, що не виділятиме російську мову над іншими мовами національних меншин, а унеможливить штучне використання поняття «російськомовного населення» та зловживання ним своїми мовними правами, зокрема й правом навчатися рідною мовою чи її вивчати у державних та комунальних закладах освіти; 5) запровадження конституційної норми яка передбачає право кожного на освіту державною мовою.

– доведено необхідність внесення змін законодавчих актів з метою удосконалення правового регулювання мови освіти: 1) у сфері дошкільної освіти – виключити поняття «регіональних мов», що не відповідає чинному законодавству

України; 2) у сфері загальної середньої освіти – застосовувати поняття «*рідна мова відповідної національної меншини*» та «*рідна мова відповідного корінного народу*»; 3) у сфері позашкільної освіти та професійної (професійно-технічної) освіти – розроблення механізму правового регулювання мови освіти у зв'язку із його відсутністю; 4) у сфері фахової передвищої освіти – розроблення механізму забезпечення реалізації мовних прав меншин; 5) у сфері вищої освіти та освіти дорослих – переглянути міжнародні зобов'язання за Європейською хартією регіональних мов та мов меншин.

удосконалено:

– визначення поняття державної мови в Україні як української мови, яка є рідною мовою української нації, що наділена особливими юридичними гарантіями застосування у публічних сферах суспільного життя через відповідне конституційно-правове регулювання, одна із засадничих конституційних цінностей, чинник формування української національної ідентичності, лінгвальний інтегратор, елемент системи національної безпеки держави та захисту її суверенітету. Удосконалено підхід за якого конституційне поняття застосування державної мови у сфері освіти в Україні, слід розуміти, як діяльність, що пов'язана із вжиттям української мови як державної мови у сфері освіти в Україні на підставі затверджених механізмів її конституційно-правового регулювання, що ґрунтується на таких його складових як: визначення суб'єктів застосування, виявлення засобів та з'ясування мети застосування державної мови у сфері освіти в Україні.

– підхід до з'ясування впливу російської імперської політики щодо української мови як державної та її застосування у сфері освіти. Проведено історичну паралель та встановлено, що у сучасних умовах повномасштабної війни лінгвоцид є чи не найпершим заходом окупантів, що виявляється у знищенні всього українського в сфері освіти в Україні та насадженні імперської ідеології на тимчасово окупованих територіях. Запропоновано підхід щодо періодизації генезису становлення й розвитку української мови як державної та її застосування у сфері освіти України, виділивши 4 історико-правові етапи: I етап (до 1990-го року); II етап (1990 – 1996 роки); III етап (з 1996 по 2017 рік); IV етап (з 2017 року до сьогодні);

– підхід до розуміння поняття «*вільний розвиток мови у сфері освіти в Україні*», яке слід трактувати як такий розвиток, що відбувається без необґрунтованих заборон та втручань з боку держави, завдяки чому мова як соціокультурний феномен удосконалюється, зберігає свою ідентичність та самобутність шляхом використання гарантованих Конституцією України правових можливостей, зокрема спроможності її вивчення у закладах освіти особами з числа національних меншин чи корінних народів України. Крім того, висловлено застереження щодо розуміння поняття «*використання мов у сфері освіти в Україні*», позаяк таке не є всеохоплюючим поняттям із повним спектром його застосування у сфері освіти (не є абсолютним правом), тобто навчання мовою національних меншин чи корінних народів України на всіх рівнях освіти без будь-яких обмежень, позаяк такий підхід не відповідає нормам міжнародних чи

внутрішніх правових актів та створює перешкоду фактичній потребі інтеграції меншин із збереженням своєї ідентичності.

Удосконалено підхід до розуміння конституційного положення частини п'ятої статті 53 Конституції України про «*навчання рідною мовою*», яке за своїм змістом означає можливість особи, що належить до національної меншини або корінного народу України отримувати та засвоювати освітню інформацію, опановувати базові компетентності та здібності, які визначені освітнім стандартом, інтегруватися до пануючого суспільного порядку, досягнути завдяки навчанню знанням, умінням та навичками, що дають можливість користуватися суспільними благами на рівні із представниками більшості – титульної нації шляхом використання при цьому своєї рідної мови як материнської або першої мови, яка дається людині з народження, засобу соціалізації та інтеграції в суспільство, засобу належності до нації свого походження, інструменту збереження національної історії, традиції, культури. Водночас, «*право вивчати рідну мову*» виступає засобом збереження ідентичності та сприяє розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх національних меншин та корінних народів України шляхом вивчення рідної мови як лінгвістичної категорії.

– підхід до розуміння взаємозв'язку між конституційно-правовим регулюванням застосування державної мови у сфері освіти в Україні та його впливом на формування української національної ідентичності, зокрема в умовах загроз існуванню держави та повномасштабної війни; швидких глобалізаційних процесів, а також сучасних викликів пов'язаних із євроінтеграційними прагненнями України.

дістали подальший розвиток ідеї та положення:

– щодо правового статусу державних мов окремих зарубіжних держав та виявлено підхід за якого державна мова є конституційною цінністю та фактором формування конституційної ідентичності, виступає засобом консолідації та інтеграції народу, є обов'язковою мовою в публічних сферах суспільного життя, зокрема й у сфері освіти, а також мовою навчання та є обов'язковою мовою для вивчення у закладах освіти цих держав, що у свою чергу демонструє комплексний підхід до утвердження статусу державної мови. Проведений аналіз продемонстрував різний ступінь зосередження конституційно-правових гарантій щодо державної мови та різні способи досягнення мети їх утвердження, що на нашу думку, зумовлено різним історичним та політичним досвідом, а також національним складом населення досліджуваних держав.

– щодо запровадження заходів позитивної дискримінації до української мови, позаяк така впродовж століть не мала статусу державної, викорінювалася, дискримінувалася, маркувалася як непрестижна, що негативно позначилося на її розвитку, рівні поширення в українському суспільстві, в якому досі залишається велика частка неукраїномовних громадян. А відтак, заходи позитивної дискримінації повинні зводитися до активного утвердження української мови як єдиної державної мови, застосування державної мови у сфері освіти як засобу міжнаціональної комунікації та консолідації Українського народу – громадян України всіх національностей, забезпечення інтеграції та соціалізації осіб з числа

національних меншин та корінних народів України на основі української мови як єдиної державної мови. Крім того, виявлено необхідність застосування підтримчих дій з боку держави – позитивної дискримінації щодо корінних народів України для вирівнення їх прав по відношенню до національних меншин, позаяк вони знаходяться в істотно менш вигідних умовах існування та протягом тривалого часу зазнавали негативного впливу на свою ідентичність, зокрема й на рідну мову. Однак, виявлено проблемні питання щодо тимчасовості таких заходів позитивної дискримінації, які потребують законодавчого уточнення шляхом визначення обґрунтованого часового періоду їх дії для досягнення відповідної мети;

– про значення мови освітнього процесу в Україні як фактора впливу на стан національної безпеки, збереження територіальної цілісності та суверенітету та наголошено на необхідності належного застосування державної мови у сфері освіти в Україні, що сприятиме захисту національної безпеки в умовах гібридних загроз та зовнішнього впливу.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації.

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Филипець Є.Ю. Конституційні регулювання застосування державної мови у сфері освіти в Україні: теоретичні аспекти. *Порівняльно-аналітичне право. ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. № 4, 2020. С. 138 – 147.

2. Филипець Є.Ю. Аксіологічне (ціннісне) значення державної мови крізь призму її застосування у сфері освіти України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2022. Вип. 74. С. 79 – 88.

3. Филипець Є.Ю. Мовні права національних меншин та корінних народів України у сфері освіти: особливості та домірність обмеження. *Український часопис конституційного права*, 2022. № 3. С. 91 – 104.

4. Филипець Є.Ю. Значення державної мови як чинника впливу на формування конституційної ідентичності: погляд крізь сферу освіти України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. Вип. 78: част. 1. С. 133 – 140.

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Филипець Є.Ю. Застосування мов національних меншин у сфері освіти в Україні // Матеріали XXVI Звітної науково-практичної конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні»: тези виступу, 6-7 лютого 2020 р. у 2-ох ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2020. С. 118 – 122.

2. Филипець Є.Ю. Становлення та розвиток інституту державної мови у сфері освіти в Україні: конституційно-правовий аналіз // Матеріали XIX Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи»: тези виступу, 24 квітня 2020 р. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана

Франка, Західний регіональний науковий центр Національної академії правових наук України, 2020. С. 54 – 56.

3. Филипець Є.Ю. Державна мова у сфері освіти в зарубіжних країнах: конституційно-правова характеристика // Матеріали ХХ Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції *«Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи»* : тези виступу, 22-23 квітня 2021 р. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, Західний регіональний науковий центр Національної академії правових наук України, 2021. С. 66 – 69.

4. Филипець Є.Ю. Реалізація конституційного права особи на освіту державною мовою: практика Європейського суду з прав людини // Матеріали ХХVІІ Звітної науково-практичної конференції *«Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні»* : тези виступу, 5-6 лютого 2021 р. у 2-ох ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2021. С. 125 – 129.

5. Филипець Є.Ю. Рішення Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»: аксіологічний аспект // Матеріали ХХVІІІ звітної науково-практичної конференції *«Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні»* : тези виступу, 04 лютого 2022 року у 2-ох ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2021. С. 111 – 115.

6. Филипець Є.Ю. Позитивна дискримінація у мовних відносинах в сфері освіти України: стан та перспективи застосування // Матеріали ХХІХ звітної науково-практичної конференції *«Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні»* : тези виступу, 2-3 лютого 2023 року у 2-ох ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2023. С. 145 – 147.

7. Филипець Є.Ю. Значення застосування державної мови у сфері освіти для забезпечення національної безпеки України // *Захист прав, свобод і законних інтересів людини, громадянина та держави в умовах збройної агресії проти України*. Зб. наук. праць. Матеріали ХІІІ міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 жовтня 2022 року) / Ред. колегія: О. В. Скрипнюк (співголова), І. Б. Усенко (співголова), Є. В. Ромінський (відповідальний секретар), А. М. Гурова, А. Ю. Іванова, П. С. Демченко. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2023. 214 с.

Тема дослідження була висвітлена на таких подіях: 1) науковому семінарі юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (2022 р.); 2) засіданні кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 13 від 12.10.2023).

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

– в науково-дослідній сфері для подальших наукових досліджень конституційно-правового регулювання та практики застосування державної мови у сфері освіти в Україні;

– у навчальному процесі – при викладанні курсів «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з даних навчальних дисциплін.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у правотворчій діяльності – для підготовки законопроектів про внесення змін та доповнень до Конституції України, Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Закону України «Про освіту» та інших спеціальних нормативно-правових актів у сфері освіти.

– у правозастосовній сфері – при розробленні спеціальних законодавчих актів, програм розвитку української мови як державної у сфері освіти в Україні, інших нормативно-правових актів;

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертацію заслухано та обговорено на науковому семінарі кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 13 від 12.10.2023). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

Дисертаційна робота Филипча Євгена Юрійовича «Конституційно-правове регулювання та практика застосування державної мови у сфері освіти в Україні» є завершеним науковим дослідженням в межах поставлених завдань, в якому розкрито такі питання: загальнотеоретичні засади дослідження та його поняттєвий апарат; історико-правові особливості становлення та розвитку конституційно-правового регулювання та практики застосування державної мови у сфері освіти в Україні; аксіологічне значення державної мови при застосуванні у сфері освіти в Україні; вплив застосування державної мови у сфері освіти в Україні на формування української національної ідентичності; мова освітнього процесу в Україні як фактор впливу на стан національної безпеки, збереження територіальної цілісності та державного суверенітету; конституційно-правове гарантування вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин та корінних народів України; європейські стандарти правового регулювання мовних відносин у сфері освіти; досвід окремих зарубіжних держав щодо правового регулювання та практики застосування державної мови у сфері освіти; пропозиції щодо удосконалення конституційно-правового регулювання мови освіти та практики її застосування у сфері освіти в Україні.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 11 наукових публікаціях, з них 4 публікацій надрукованих у фахових виданнях, а також у 7 тезах доповідей і повідомлень на конференціях.

На основі вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота Филипця Євгена Юрійовича «Конституційно-правове регулювання та практика застосування державної мови у сфері освіти в Україні» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (з наступними змінами).

2. Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»).

3. Наукові праці Филипця Євгена Юрійовича, опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають пп. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (з наступними змінами).

4. Дисертація «Конституційно-правове регулювання та практика застосування державної мови у сфері освіти в Україні» Филипця Євгена Юрійовича рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні наукового семінару
завідувач кафедри конституційного права
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
професор, доктор юридичних наук

Павло ГУРАЛЬ

12 жовтня 2023 року

Підпис доктора юридичних наук, професора Павла ГУРАЛЯ підтверджую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
доцент

Ольга ГРАБОВЕЦЬКА